

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“**

България; София 1000
Бул. „Цар Освободител“ №15
тел.93 08, факс 00359 2 / 946 02 55
www.uni-sofia.bg

**SOFIA UNIVERSITY
ST. KLIMENT OHRIDSKI**

1000, Sofia, Bulgaria 15
Tzar Osvoboditel Bd.
tel. 93 08; fax 00359 2/ 946 02 55
www.uni-sofia.bg

Позволявам си да Ви изпратя декларация на Академическия съвет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ във връзка с приемането на Закон за изстраване на академическия състав.

Безспорно е, че приемането на нов закон е наложително, тъй като старият отдавна не отговаря на нуждите на обществото ни. Не по-малко безспорно е, че закон, който засяга не само личното развитие на тези, които са се посветили на науката, а обществото като цяло, трябва да се приема след внимателно обсъждане, което изхожда не от институционални интереси, а от необходимостта научната политика на България, запазвайки добрите национални традиции да е в унисон с научната политика на Европейския съюз. Подкрепяме идеята на Закона за децентрализация и опростяване на процедурите. Подкрепяме идеята за по-голяма откритост и публичност, която ще осигури по-висока степен на контрол от страна на обществото.

Заедно с това ние сме разтревожени от някои заложи в Закона тенденции, които могат да минират постъпателното развитие на науката и висшето образование у нас.

При обсъжданията през последните седмици най-острите критики срещу проектозакона идват от институциите с най-голям принос и при подготовката на кадри за нуждите на обществото, и в издигането на науката ни на европейско ниво – Софийският университет, Медицинският университет, БАН.

Напомням, че преди три седмици фондация „Еврика“ даде 43 стипендии на студенти за принос в науката. С 27 от тях бяха удостоени студенти от Софийския университет.

Напомням, че от общо 29 млн. лв. спечелени за научни проекти от всички 54 висши училища Софийският университет е спечелил 20 млн. И то без да вземаме предвид участието на наши колеги в проекти на колегите от БАН и други висши училища. На второ място е Медицинският университет с близо 6 млн. лв., а БАН е с 28 млн.

Напомням, че съгласно данните на фонд „Научни изследвания“, в който проектите бяха оценявани от международни експерти, един хабилитиран преподавател в СУ е спечелил проекти за 22 хил. лв, в БАН – малко под 15 хил. лв., в Медицинския университет за 10 хил., във Великотърновския университет за 1800, в УНСС за 4500 и в

НБУ за 3000. С други думи не ни се струва етично колеги от институции, които далеч не са се доказали в областта на науката да ни поучават в публичното пространство как се организира наука.

Напомням, че десетки преподаватели от Университета изнасят лекции в европейски, американски и азиатски университети, та ни е трудно да приемем аргументи, че така се правело по света, защото светът е различен и в сериозните държави се държи на националната традиция.

В интерес на справедливостта искам още в началото да изтъкна, че при обсъждането на различни варианти за закона отпаднаха редица спорни, направени набързо и недоизчистени предложения.

Та това ми дава надежда, че още има възможност поне някои от недотам добре премислените постановки да бъдат променени между първо и второ четене, за да не се озовем в положението след няколко месеца да предлагаме поправки в него.

Позволявам си да формулирам основните предложения на колегията на Софийски университет:

1. На всяка цена трябва да бъдат запазени националните критерии при присъждане на научни степени и избор на научни длъжности.
 - а. В това отношение мнението на повечето държавни университети и БАН съвпада.
 - б. **Напомням**, че в държавните университети се обучават 89% от студентите у нас, а общественото мнение е единодушно, че частните висши училища обслужват интересите предимно на не толкова многобройната заможна прослойка. Страхуваме се, че липсата на национални критерии и прехвърлянето на отговорността към правилниците на висшите училища, ще доведе до хаос в системата. Предложението е изгодно предимно за висшите училища, които бяха акредитирани от Националната агенция за оценяване и акредитация, благодарение на това, че с по-високи заплати бяха привлекли преподаватели от реномирани университети, най-вече от Софийския университет и БАН. Сега те ще имат възможност бързо да изберат необходимия им брой професори и доценти, независимо от реалните им качества и спокойно ще посрещнат следващата акредитация.
 - в. Липсата на държавни критерии оставя системата на висшето образование и науката в странна позиция, доколкото държавата предпоставя минималните си изисквания към почти всички други области от жизнено значение за обществото и със самите свои изисквания формулира

програмата си за неговото развитие. При това изборът на доценти и професори в частните университети ще бъде само в области, които те развиват и които са насочени почти изключително в печеливши за тях, а не винаги за обществото ниши.

г. **Напомням**, че 11-те колежа, получили акредитация, с две изключения, преподават само мениджмънт, финанси и икономика или изкуство. Никое от по-големите частни висши училища не развива области, които са от изгода за обществото, но не им осигуряват непосредствени материални облаги. Това го правят големите държавни висши училища.

д. Все още се нуждаем от преходен период и по-твърда държавна политика в областта на науката и висшето образование, каквато, между другото, има в много държави от ЕС. Не е редно да имитираме папагалски опита на образователни системи, развивали се по определен път столетия наред, в които много от заложените сега недостатъци в закона са били изживяни по естествен път. Говорейки на теория за качество на науката и висшето образование, на практика се отказваме от контрол върху него.

е. Напомням, че опитът, натрупан с 50-те висши училища у нас не ни вдъхва особен оптимизъм за успешно саморегулиране в близките години.

Вариант, който ни се струва е по-удачен, е висшите училища да си разработят правилниците за всяка процедура и НАОА да ги атестира съгласно европейските изисквания. Едва след получаването на „много добра” оценка (която, както виждаме, за съжаление, не е особено трудно да се получи) да се даде правото на съответното висше училище да ги прилага.

2. **Предлагаме в Закона да не бъде изрично записвано, че за асистенти могат да бъдат избирани само доктори.**

След направените критики в това отношение в последния вариант е направена половинчата стъпка, в която се изброяват висшите училища, в които това правило няма да бъде прилагано, но е изпуснат Софийския университет. Това от една страна неоправдано ще свие възможностите ни за набиране на качествени кадри, а от друга ще ни лиши от перспективата още от студентската скамейка да привличаме млади хора.

Предлагаме вместо това да се въведе правилото избраните асистенти да се назначават на временен трудов договор за пет години и след защитена дисертация и положителна атестация, направена в края на този период, да получават правото на постоянен трудов договор. На асистентите в заварено

положение, които не са защитили степеня „доктор” предлагаме да се даде три годишен срок, в който да го сторят и след това да бъдат прехвърляни в друга категория. Да вметнем, че не е ясно дали ако след 5-6 години преподавателят защити дисертация ще бъде прехвърлен автоматично за асистент или ще се явява на конкурс.

3. За съжаление в Закона с премахването на трите степени за асистенти е премахната възможността да бъдат поощрени младите хора, които полагат сериозни усилия в областта си. Както и да го гледаме, от защитата на докторската дисертация до натрупване на опит и постижения, за да станеш доцент минават не по-малко от седем години. Във всички тях асистентът е осъден да стои на едно място, без да имаме възможност да окуражим този, който работи и да го отграничим от този, който не работи толкова добре. Подобна формулировка поощрява **нивелировката**. От друга страна, след консултация с юристи ще решим дали бихме могли да въведем подобно разграничение в Правилника за устройството и дейността на Университета.
4. Протестираме против отпадането на степеня „доктор на науките”, въпреки че министърът бе приел възможността тя да остане. С подобно решение несправедливо наказваме хора, които са направили много за България и българската наука. Унизителна и обидна е формулировката в преходните и заключителни разпоредби, в която се казва: „Придобилите научна степен „доктор на науките” преди влизането в сила на този закон ползват правата на придобилите научна степен „доктор”. Наново е очевиден стремежа за **нивелировка** и то на възможно по-ниско ниво.
5. Смятаме, че не е правилно да се ограничава толкова значително броя на членовете на журитата, пред които ще се защитават дисертации и които ще избират доценти и професори. Парадокс е, че журито за асистент е предвидено да бъде само от трима души. Така законът създава всички предпоставки не само за упражняване на натиск в определена посока, но за резултатен натиск.

Предлагаме да се запише, че комисииите за избор за асистент са най-малко от трима души, а тези за доцент и професор най-малко от седем. Напомням, че и в двата случая журитата трябва да преценяват не само научните достойнства на кандидатите, но и доколко те отговарят на съвременната представа за учен и преподавател, която е много по-широка от тяхната тясна научна област.

Предлагаме в основните научни направления да се изгради пул на експертите, от който по жребий да се определят участващите като членове на

научни журита в конкурсите, за да се избегне професията „професионален оценител”, както често ставаше в научните съвети.

6. Смятаме, че броят на членовете на т.нар. контролна комисия трябва да се увеличи, а мандатът им да се ограничи. В така предложения вариант тя ще е неефективна. При това комисията е поставена под директното ръководство на Министъра. В предишния вариант ВАК поне беше номинално под контрола на Министър-председателя.

При това във варианта, с който разполагаме, комисията може да се произнесе и да спре процедури с нарушения за доцент и професор, но не и за избор на асистент.

7. Смятаме, че държавата трябва да удостоверява дипломите, а не съответното висше училище или научна институция. Аргументът на министър Игнатов, че щяло да се знае, че новите доценти или професори са доценти и професори на съответното висше училище не издържат критика. И сега, да речем, Евгений Дайнов, който е професор на НБУ, но не на ВАК върви в публичното пространство като „професор Е. Дайнов”. Така го представят и той така се подписва. И тук се върви към **нивелировка** и то на възможно по-ниско ниво.
8. Предложеният едномесечен срок за промяна на правилниците на висшите училища е нереалистичен за по-големите от тях, в които съществува демократична традиция за допитване до колегията. Предлагаме срокът да е три месеца.

Надяваме се, че с така предложените аргументи ще Ви дадем храна за размисъл, та когато обсъждате закона на първо място да бъдат, както и би трябвало, интересите на цялото българско общество.

С уважение:

Проф. – в момента доктор на историческите науки, но скоро само доктор Иван Илчев